

Funksjonshemmedes
fellesorganisasjon

Fellesskoleutvalget
fellesskoleutvalget@kd.dep.no

Saksbehandler: Robyn Grøndahl
Dato: 30. mai 2025

Skriftlig innspill til fellesskoleutvalget

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) er paraplyorganisasjon for 88 organisasjoner av funksjonshemmede og kronisk syke, med til sammen mer enn 370 000 medlemmer. FFO jobber for full samfunnsmessig likestilling og deltakelse for mennesker med funksjonshemming, kronisk sykdom og deres pårørende.

Vi representerer elever med blant annet fysiske funksjonsnedsettelse, kroniske sykdommer, sansetap, nevroutviklingsforstyrrelser og lærevansker. Gjennom vårt brede medlemsgrunnlag har vi en helhetlig forståelse av utfordringene disse elevgruppene møter i skolen. Vi ønsker derfor å bidra med prinsipielle og viktige innspill som belyser disse elevenes behov og rettigheter, og som kan styrke arbeidet med å utvikle en inkluderende fellesskole for alle.

Vi vil særlig løfte fram betydningen av inkludering – både for den enkeltes trivsel og utvikling, og for å bygge et samfunn der alle har mulighet til å delta og bidra. Fellesskolen spiller en avgjørende rolle i å fremme mangfoldighet, og i å legge grunnlaget for at flere kan komme i arbeid og leve selvstendige liv.

Situasjonen i dag

FFOs skoleundersøkelse fra 2022/23¹ viser at mange elever med funksjonsnedsettelse fortsatt møter betydelige barrierer i skolen. Både det fysiske og sosiale skolemiljøet er ofte utilstrekkelig tilrettelagt. 4 av 10 foresatte opplever at det fysiske innemiljøet ikke er godt nok tilpasset, og 1 av 3 mener det samme om uteområdene. Mange elever mangler tilgang til nødvendige tiltak som grupperom, støyreduisering og visuelle oversikter.

Sosialt opplever over en tredjedel av barna å stå utenfor fellesskapet, og mange blir møtt med fordommer – også fra lærere. Dette står i kontrast til skoleledernes oppfatning, som i stor grad mener at elevene inkluderes godt. Undervisningen er heller ikke godt nok tilpasset: Nær halvparten av foresatte rapporterer at lærere mangler kunnskap om inkludering og at spesialpedagogisk kompetanse ofte er

¹ [FFOs skoleundersøkelser 2022/23](#)

utilstrekkelig. Samtidig erkjenner 8 av 10 skoleledere at det er behov for mer kompetanse og ressurser.

Undersøkelsen viser tydelig at det fortsatt er store gap mellom intensjon og praksis i arbeidet med inkludering i skolen – og at dette har direkte konsekvenser for elevenes trivsel og læring.

1. Hva legger dere i begrepet fellesskole?

For FFO er fellesskolen en skole for alle – en inkluderende og samlende arena der mangfold verdsettes, og der elever med ulike forutsetninger får like muligheter til å lære, utvikle seg og delta. Fellesskolen må bidra til å utjevne forskjeller og sikre rettferdig tilgang til kunnskap, støtte og oppfølging. Vi trenger en skole som tilpasser seg eleven – ikke omvendt. Fellesskolen skal være et sted der alle elever opplever tilhørighet og mestring, og der skolekulturen preges av respekt, medvirkning og høye forventninger til alle elever. Skolen skal være en arena for undervisning, trivsel, mestring og fellesskap. Den skal bidra til holdningsendring i samfunnet og motvirke fordommer – gjennom undervisning, samhandling og en inkluderende skolekultur.

Fellesskolens prinsipper

Barn har både rett og plikt til offentlig grunnskoleopplæring. Skolens viktigste oppgave er å sikre lik rett til utdanning for alle – uavhengig av funksjonsevne eller helsetilstand. Det innebærer å tilby opplæring av høy kvalitet, tilpasset den enkeltes behov og potensial, i tråd med menneskerettighetene – særlig Barnekonvensjonen og CRPD (FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne). Alle barn har rett til god opplæring i et trygt og inkluderende miljø, og til å bli hørt og tatt hensyn til. Derfor må fellesskolen være tilgjengelig for alle – fysisk, pedagogisk og sosialt.

Universell utforming

Fellesskolen må være universelt utformet, slik at alle kan delta. Inkludering handler ikke bare om fysisk tilstedeværelse, men om reell deltakelse og likeverd. Derfor trengs tilgjengelige skolebygg og skolegårder, inkluderende læremidler og språk, tilpasset innhold, formidling og kommunikasjon. Mange nødvendige tilpasninger krever ikke store ressurser – det handler først og fremst om kompetanse, kunnskap og vilje til å skape en inkluderende skolehverdag.

En skole fri for segregering

Vi trenger en skole som forstår at læring skjer i fellesskap – ikke i isolasjon. Fremtidens fellesskole må derfor utfordre dagens praksis med segregerte tilbud, som spesialskoler eller egne grupper for elever med funksjonsnedsettelse. Det er grunn til å spørre om segregerte løsninger er et resultat av manglende ressurser, arealer, kompetanse og vilje til å inkludere i fellesskolen. Skolen må jobbe aktivt med holdninger, både for ansatte og elever.

Medvirkning

Skolen må jobbe aktivt med medvirkning i egen skolehverdag og læringssituasjon. Å styrke medvirkning og skoledemokrati er avgjørende, slik at alle elever har mulighet til å påvirke sin egen skolehverdag. Som hovedregel skal alle elever være en del av det ordinære undervisningstilbudet, men for noen kan det være behov for mer skjermede og trygge rammer. Når slike løsninger velges på elevens eget initiativ og ut fra individuelle behov, er det viktig å skille mellom frivillig skjerming og uønsket segregering. Ofte skyldes ønsket om egne tilbud manglende tilrettelegging i klasserommet på nærskolen. Det er avgjørende at elever får mulighet til å oppleve inkludering i det ordinære klassemiljøet, og at de som selv ønsker det kan oppleve tilhørighet i et fellesskap med andre med funksjonsnedsettelse.

Kompetanse og ansvar

Fellesskolen må bygges på prinsippene om universell utforming, tilrettelegging og likestilling. Det krever kompetanseheving, strukturendringer og en tydelig ansvarsfordeling for staten, skoleeier, skoleledelse, ansatte og laget rundt barnet.

Skolen må også være en inkluderende arbeidsplass, der ansatte med funksjonsnedsettelse har en naturlig plass. Vi trenger en skole med ansatte som har riktig kompetanse og respekt for ulikhet og mangfold – og som tilbyr høy faglig og sosial kvalitet for alle.

2. Hva mener vi det er viktigst å bevare ved dagens skole?

Det viktigste å bevare ved dagens skole er dens rolle som en felles møteplass for alle barn og unge – uavhengig av funksjonsevne, bakgrunn eller livssituasjon.

Nærskoleprinsippet og universell utforming er sentrale forutsetninger for å sikre at alle elever får tilgang til denne møteplassen. Skolen som fellesarena er avgjørende for å motvirke utenforskap og for å styrke sosial samhörighet.

Skolen er også en viktig arena for lokalsamfunnet og dette understreker behovet for universell utforming. Lærere og ansatte med funksjonsnedsettelse skal ha tilgang til arbeidsplassen sin, og foresatte og familie med funksjonsnedsettelse skal kunne delta på skoleavslutninger, markeringer og foreldremøter og -samtaler. På skolene arrangeres fritidsaktiviteter, loppemarkeder, frivillige aktiviteter og valg.

Inkludering må fortsatt være et overordnet mål for skolen. Dagens praksis lykkes ikke tilstrekkelig med å inkludere alle barn og unge, særlig de med ulike minoritetsmarkører. Skolen har et bredt samfunnsmandat som strekker seg langt utover faglig opplæring – den skal også være en arena for verdiformidling, fellesskap, demokrati og arbeid mot diskriminering. For å lykkes med dette må det fortsatt jobbes aktivt og målrettet med holdninger og fordommer, både blant elever og ansatte.

3. Hvilke utviklingstrekk i samfunnet utfordrer fellesskolen?

Vi ser at økt fokus på effektivisering, standardisering og prestasjonsmåling kan gå på bekostning av tilpasset opplæring og inkluderende praksis. Dette kan føre til at elever med særskilte behov faller utenfor, både faglig og sosialt.

Økonomisk usikkerhet

Norge står i en tid preget av store samfunnsendringer og økonomisk usikkerhet. Økte levekostnader påvirker hele befolkningen – men særlig rammes mennesker med funksjonsnedsettelse. Mange har lavere inntekt enn gjennomsnittet og høyere utgifter til helse- og omsorgstjenester. Når offentlige budsjetter strammes inn, rammes familier med funksjonshemmede og alvorlig syke barn spesielt hardt. Samtidig peker den demografiske utviklingen mot flere eldre og færre yrkesaktive, noe som vil legge ytterligere press på velferdssystemet. I møte med disse utfordringene er det avgjørende at alle ressurser tas i bruk – også potensialet til mennesker med funksjonsnedsettelse. Da er det viktig at kommunene har tilstrekkelig økonomiske ressurser til å sette i gang anbefalte tilretteleggingstiltak for elever med funksjonsnedsettelser og kronisk sykdom.

Forskjeller mellom kommuner og skoler

Det er store forskjeller mellom kommuner og skoler. Mange lærere mangler nødvendig kunnskap om funksjonsnedsettelser og hvordan undervisningen kan tilpasses. Tilgangen på ressurser varierer sterkt, og dette går særlig utover elever med behov for tilrettelegging. Manglende kompetanse og lav satsing på spesialpedagogikk svekker skolens evne til å møte individuelle behov. Det benyttes i stor grad ufaglærte assistenter i kommunene, mens andre har tilgang på spesialpedagoger. Dette fører til store ulikheter i kvaliteten på opplæringen og graden av inkludering. Mange funksjonshemmede møter lave forventninger og negative holdninger i skolen. Derfor må arbeidet med ikke-diskriminering være en tydelig og forpliktende del av fellesskolens oppdrag.

Myter om inkludering

Det eksisterer en utbredt misoppfatning om at inkludering er kostbart. Når det snakkes om inkludering, handler samtalen ofte om hva det vil koste – ikke om hva det vil gi. Ungdom med funksjonsnedsettelser og kronisk sykdom er overrepresentert i gruppen som sliter med å gjennomføre skole og komme i arbeid. Dette er både en personlig og samfunnsøkonomisk utfordring. Hver ungdom som ikke kommer i jobb, koster samfunnet anslagsvis 15,9 millioner kroner².

Oslo Met har beregnet at en 15 prosents økning i sysselsettingen blant personer med funksjonsnedsettelse vil gi en samfunnsøkonomisk gevinst på 26,7 milliarder kroner over ti år, mens en økning på 50 prosent ville gi et overskudd på 85,5 milliarder

² [Skriftlig spørsmål fra Rigmor Aasrud \(A\) til arbeids- og sosialministeren](#)

kroner³. Ungdommene som blir presset ut av skolen og arbeidslivet representerer et stort, uutnyttet potensial.

I realiteten handler god inkludering ofte om bevissthet, planlegging og holdninger. Universell utforming av skolebygg, læremidler og undervisning kan redusere behovet for individuell tilrettelegging, og er dermed ressursbesparende over tid. Likevel blir funksjonshemmede elever ofte fremstilt som en «utfordring» eller «kostnad», mens det egentlige problemet ligger i systemet.

Forskjeller mellom kommuner og skoler og myter om inkludering og kostnader kan bidra til at flere elever enn nødvendig får segregerte opplæringstilbud. Dette har konsekvenser for læring, deltakelse, fellesskapsfølelse og sosial deltakelse i både skole og fritid i grunnskolen.

Vi viser til NOU 2023:13 På høy tid, kap 9, side 127:

«Nordahl-utvalget (2018) og Wendelborg et al. (2020) peker på at dagens spesialpedagogiske system er ekskluderende, og at måten spesialundervisning praktiseres på, begrenser elevens mulighet for deltakelse og fellesskapsfølelse med jevnaldrende elever. Elever som får undervisningen i klasserommet, er mer inkludert gjennom skoleløpet. Wendelborg og Paulsen (2013) peker på at deltakelse i klasserommet også har en markant betydning for sosial deltakelse i både fritid og skole gjennom hele grunnskolen.»

Med en inkluderende skole som gir alle elever reell mulighet til å lykkes, kan flere fullføre utdanning og delta i arbeidslivet. Det krever lærere med kompetanse, universell utforming og et sterkt støtteapparat rundt elevene – slik at utfordringer fanges opp og håndteres tidlig.

4. Hva bør skolens viktigste oppgaver være i framtiden?

Skolens viktigste oppgave er å sikre lik rett til utdanning for alle – uavhengig av funksjonsevne eller helsetilstand. Skolen må i enda større grad bidra til å bygge et inkluderende og mangfoldig samfunn. Den må gi alle elever – uavhengig av funksjonsevne – kompetanse, selvtilit og muligheter til å delta i arbeidslivet og i samfunnet ellers. Skolen skal være en arena for utvikling av både faglige og sosiale ferdigheter, og for å fremme likeverd og deltakelse.

Vi oppfordrer utvalget til å sette inkludering, universell utforming og medvirkning i sentrum for fremtidens fellesskole. FFO vil gjerne bidra med flere innspill, og håper utvalget aktivt involverer barn og unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom og deres organisasjoner i arbeidet.

³ [AFI-RAPPORT 2023:13 Samfunnsøkonomiske gevinster ved økt sysselsetting av personer med funksjonsnedsettelse – en oppdatert analyse](#)

Med vennlig hilsen

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon

Eva Buschmann

Styreleder

Lilly Ann Elvestad

Generalsekretær

Vedlegg:

FFOs skoleundersøkelse